

Eroii

NR. 33 - iulie 2013

REZISTENȚEI ANTICOMUNISTE

Municipiul
Baia Mare

Se distribuie gratuit împreună cu **Gazeta**

CURAJ și TĂRIE la feminin

Mame, soții, fiice, tinere studente, călugărițe. Toate au murit sau au plătit prețul scump al suferinței, refuzând trădarea și lașitatea. Pentru ele, regimul comunist avea un regim special la închisori ca și Oradea, Mislea, Miercurea Ciuc, bazat tot pe exterminarea prin foame, bătaie, muncă, lipsa asistenței medicale. Multe au născut în temniță. Altora li s-au luat

Numărul lor nu se cunoaște cu exactitate. Oricum gropile comune, crematoriile și văile munților s-au umplut și de oasele și sângele lor. Numai "Haiducii Muscelului" au avut alături de ei sprijinul a cel puțin 34 de femei extraordinare. A fost suficient să se audă o singură voce, cea a Elisabetei Rizea, pentru ca societatea românească de după 1989, avidă de modele, să recunoască în ea o icoană a demnității umane, clasa politică să încerce să se folosească de imaginea ei, iar detractorii să găsească ocazia de a se face auziți, contestând-o absurd. Ca "Tuța Rizea" sunt însă multe.

copiii. Au fost șantajate, bătute, schingiuite, dar nu și-au trădat idealurile. Potrivit cărții "Femeia în gulagul sovietic": "aproximativ 10.000 de femei cu vârste cuprinse între 12 și 90 de ani au fost întemnițate. Au fost smulse din sânul familiilor lor, bătute, înjosite și apoi aruncate în ceea ce s-a numit Infernul Comunist. Femei de carieră s-au alăturat femeilor simple de la țară și condamnatelor de drept comun. Printre deținutele politice din România se numără: Elisabeta Rizea, Nicole Valery Grossu, Lena Constante, Madeleine Cancicov, Dina Bals, Sabina Wurmbrand, Dorina Potarca, Ioana Berindei, Iuliana Preduț, Ileana Samoilă, Liana Nedelcu Stan, Verona Popescu, Maria Preduț, Măriuca Vulcănescu, Ioana Veteleanu.

Din întreg sistemul de închisori comuniste din România, penitenciarul de la Râmnicu - Sărat a fost unul dintre cele mai vestite pentru duritatea gardienilor, nervii de fier ai anchetatorilor precum și actele de cruzime ale torționarilor. Si aici au existat femei care au fost supuse celor mai odioase metode de tortură, multe dintre ele decedând înainte să își ispășească pedeapsa".

METODELE DE TORTURĂ CELE MAI ÎNTÂLNITE ERAU:

- smulgerea părului din cap prin înfășurarea unei șuvițe pe deget;
 - bătaia la tălpi aplicată deținutului care era legat de mâini și de picioare, iar pe sub legături era trecut un drug de fier. Atârnat de acesta, cel anchetat era bătut cu o țevă sau curea, până la leșin - procedura era numită, în mod sinistru de către anchetatori, rotisor;
 - smulsul unghiilor;
 - arsul cu țigara;
 - găurirea mușchilor cu cuțitul și astuparea lor cu sare;
 - bătaia cu lopata;
 - moartea prin înfometare;
 - unii dintre deținuți erau forțați să mănânce fecale sau să bea urină;
- Toate aceste torturi erau efectuate de anchetatori, torționari și gardieni specializați deja în acest segment.

"Zarca" - carceră, în închisoarea Aiud, ce nu avea ferestre, unde deținuții erau lăsați, timp de o lună, fără paturi și fără haine groase pe timp de iarnă.

"Camera neagră" - o încăpere subterană din închisoare Jilava, unde deținuții erau ținuți 48 de ore, în întuneric, într-o baltă adâncă de câțiva centimetri, la o temperatură de cel mult două grade sub zero.

“Când m-a bătut cel mai rău Cârnul, m-a dus la miliție, într-o cameră. A tras o masă. Avia un cârlig mare la mijloc acolo. (...) Și a tras Cârnul un scaun lângă masă, m-a legat cu mâinile la spate după spătar, cu frânghie, așa, după aia a suit scaunul pe alt scaun și a urcat scaunele pe masă și mi-a legat coada acolo sus în cârlig. Și era un lanț și a băgat lanțul aici, după frânghie, cum eram legată la mâini. Și mi-a fost frică că atunci eram și eu grasuță, nu prea tare, dar nu eram slută ca acum, și stam și țipam și spuneam: “Domnule, împușcați-mă, tăiați-mi capul, scoateți-mi ochii, tăiați-mi limba, nu știu de ei, nu mă întrebați, că nu știu! Nu mă chinuiți, nu mă lăsați fără mâini, mai bine împușcați-mă!” (...) Când m-a urcat de tot acolo, mi-a dat drumul la coadă, mi-a dezlegat părul și m-a lăsat numa-n mâini. Da’ păi tot nu i-am vândut... Și după aia m-a dat jos, m-a dezlegat la mâini, era o căldare de apă pă sobă

acolo și a muiat un sac în apă, l-a stors, mi-a luat fota aia după mine și-a pus sacul așa, peste mine. Și a băgat pe mâna dreaptă un d-ăla dă cauciuc, așa, cu șnur, și m-a făcut toată numai dungi groase cât mâna. Cum ziceți să-l iert? Nu pot! M-a dus patru soldați acasă. (...) M-a dus și m-a pus în pat. Am stat zece zile acasă. Mai rămăsese la ochi,

aici, ca cum dai cu ceva, așa, oleacă de vânătaie. Da aici în jos eram dungi și niagră ca bluza. Și dungi făcută, dungi cât mâna. Ce să fac? Am răbdat. Am răbdat”

(Elisabeta Rizea - Povestea Elisabetei Rizea, ediție îngrijită de Irina Nicolau și Theodor Nițu, Editura Humanitas, București, 1993, pag. 53-54)

EROINA de la Nucșoara

„Trei zile dacă mai trăiesc,
da' vreau să știu că s-a limpezit lumea”.

Elisabeta Rizea s-a născut la 28 iulie 1912, în comuna Domnești (județul Argeș), în familia lui Ion și a Mariei Șuța. Era nepoata liderului țărănist Gheorghe Șuța, ucis de comuniști în 1948. În cumplii ani `50 ai secolului trecut, s-a alăturat, din demnitate și solidaritate umană, luptătorilor din grupul Arsenescu-Arnăuțoiu, care s-au opus, în Munții Făgăraș, sovietizării și colectivizării sălbatice instaurate prin teroare de trupele Securității. Opoziția ei față de exproprierea comunistă și faptul că soțul ei s-a alăturat luptătorilor rezistenței din munți a condus la torturi și ani buni de închisoare. A fost numită „dușman al poporului”, iar gospodăria a fost etichetată drept „casă de bandiți”, apelative ce constituiau cele mai grave acuzații în statul comunist.

În închisoarea de la Pitești, Elisabeta Rizea a fost legată cu lanțuri. A supraviețuit sentinței de condamnare la moarte și și-a spus povestea după căderea lui Ceaușescu. De la sfârșitul anilor '60, când a revenit în lume, după 12 de ani de detenție, n-a mai putut merge pe picioare. Securității îi distruseseră genunchii. A fost nevoită să meargă precum animalele, folosindu-se de toate cele patru membre. Pe cap nu mai avea nici un fir de păr. Și asta pentru că, în timpul primului interogatoriu, a fost atârnată cu propriul păr de un cârlig înfipt în tavan. A fost scalpată, legată în lanțuri, bătută cu lopata, arsă, lăsată în ger - condamnată la moarte, apoi sentința schimbată în închisoare pe viață. Nici unul dintre supliciile inchiiziției regimului comunist nu i-a rămas necunoscut. Și totuși, a reușit să supraviețuiască.

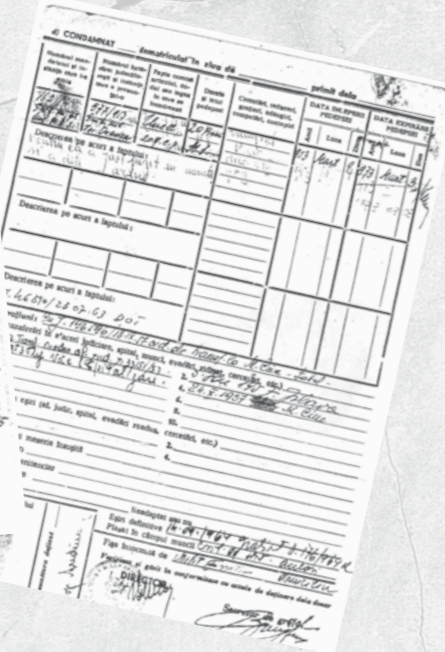
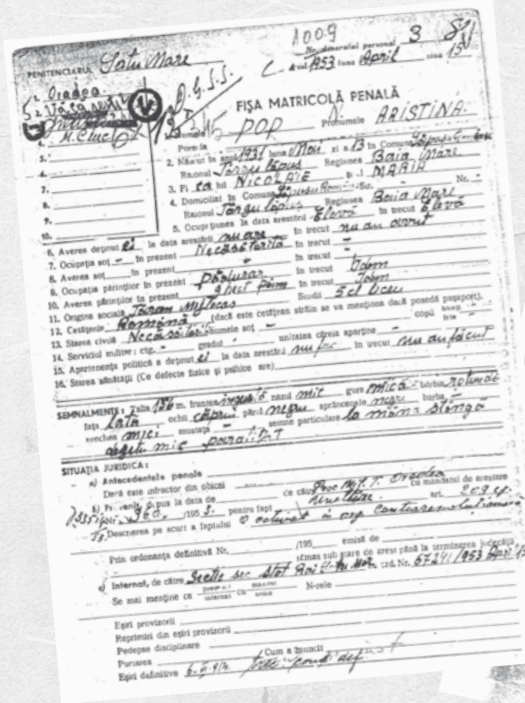
BALADA ELISABETEI RIZEA

Într-o zi, pe neașteptate,
Ne văzurăm arestate
Și la dubă aranjate
La Pitești transportate.
La Pitești securitate
Unde criminalii bate,
Acolo, când am ajuns,
Ochelari la ochi ne-a pus
Și la birou ei ne-a dus
La birou, la cercetări
Ne-a pus multe întrebări.
Cârnul-era la noi zbiera
Și Marin se-ntuneca
Zamfirescu-executa.
Cu lemne cu dungi dădea
Inima mi-o sfâșia.
Trecea zilele cu greu...
Tot trăind în așteptarea
Clipelor de-nfiorare
Că ne ia la cercetare.
Telefonuă că suna,
Inima mi se bătea,
Auzeam pașii mergând,
Vedeam ușa deschizând
Și ne lua iar la rând.
Trăiam viața chinuit
Între zidurile-nchisorii
Ne culcam cu groaza morții
Și visam amaruă sortii!

(Elisabeta Rizea)

Luptătoarea cu chip de înger

Aristina Pop s-a născut pe 13 mai 1931, în comuna Lăpușul Românesc din județul Someș, într-o familie relativ înstărită și cunoscută prin împrejurimi. Tatăl, Nicolae Pop, era pădurar, fiind astfel cunoscut în întreg județul, inclusiv de către personalitățile locale – primari, prefecți, medici, avocați – care se opreau întotdeauna în casa familiei Pop în timpul sezonului de vânătoare.

În timpul războiului și al ocupației maghiare, familia Pop se remarcă prin ajutorul acordat evreilor. Nicolae Pop, care primește ulterior distincția „drept al popoarelor”, acceptă să adăpostească în propria casă sau să ajute mai mulți evrei pentru a-i scăpa de deportare, fapt ce – după relatările fiicei sale – nu a fost niciodată o acțiune la fel de riscantă precum adăpostirea, mai târziu,

a partizanilor anticomuniști. Aristina își amintește că, în ciuda faptului că în comună erau staționați atât nemți, cât și jandarmi ungari, aceștia „nu umblau prin toate coclaurile după partizani, cum a făcut Securitatea mai târziu. [...] Nu se împrăștiau prin păduri să-i caute pe dezertori”.

Aristina începe liceul după terminarea războiului, dar nu apucă să-l termine din cauza represiunii comuniste. Sub amenințarea unei iminente arestări, Nicolae Pop se retrage în munți. Iar Aristina și unul din frații săi, Achim (21 de ani), se alătură tatălui pentru a scăpa de persecuția Securității. Imediat după fuga lui Nicolae Pop și a celor doi copii ai săi, restul familiei începe să fie persecutată de Securitate. Toți membrii familiei sunt interogați și bătuți în mod repetat, bunurile lor distruse, iar mama Aristinei este, pentru scurtă vreme, arestată. În cele din urmă, în august 1952, familia e deportată în Bărăgan.

Aristina povestește că, în toți anii petrecuți în munți, nu au suferit niciodată de foame. Primeau tot timpul mâncare din partea rudelor și prietenilor. Li se aduceau oi, carne de porc, butoaie cu brânză, ciorbă, varză murată, cartofi, chiar și dulciuri. Potrivit Aristinei, „foame, noi, în munți, nu am răbdat. Pot să spun că, în munți am avut ceea ce poate nici cel mai bogat om din comună n-a avut. Fiecare ne aducea tot ce avea mai bun. Erau niște români extraordinari”.

Nicolae Pop, tatăl Aristinei

După despărțirea grupului, oamenii încep să se adăpostească în casele unor prieteni. Aristina e despărțită atunci de tatăl ei, care ulterior se îmbolnăvește și, din această cauză, hotărăște să se predea. Securitatea nu mai așteaptă organizarea unui proces pentru condamnarea lui Nicolae Pop, și îl împușcă în aceeași zi.

După despărțirea de tatăl lor, Aristina și fratele ei sunt adăpostiți de mai multe familii, iar în martie 1953 ajung în casa unui om care îi trădează. Cei doi sunt arestați pe 8 martie 1953. Achim, fratele Aristinei, e împușcat în timp ce încerca să fugă, dar supraviețuiește.

La interogatoriu, Aristina Pop nu face nicio declarație și, în mod surprinzător, nu este bătută de anchetatori. Fata își dă ulterior seama că singurul motiv pentru care a scăpat de bătaie și tortură era faptul că fusese ultima prinsă din grupul de partizani, iar Securitatea obținuse deja toate informațiile dorite. Aristina e trimisă în primă fază la penitenciarul de la Oradea, unde se îmbolnăvește de tuberculoză. Ulterior, ea ajunge la închisorile de la Văcărești, Jilava și Miercurea Ciuc.

Procesul are loc în august 1953, iar fata în vârstă de 22 de ani e condamnată la 20 de ani muncă silnică, cu opt ani degradare civilă, trei ani închisoare corecțională și doi ani interdicție. A fost eliberată după 11 ani, în aprilie 1964. Se întoarce acasă, în Lăpușul Românesc, și află că mama ei murise cu câțiva ani înainte, la fel și fratele ei Achim (acesta moare după eliberarea din închisoare, din cauza unei boli apărute în timpul prizonieratului).

“Eu eram la liceu, la Dej. Desigur, cartea nu mergea prea bine, pentru că tot timpul mă gândeam la ai mei... nu știam ce se va întâmpla cu ei. De când Ardealul de Nord fusese cedat Ungariei, în timpul prigoanei împotriva evreilor, tatăl meu salvase opt evrei, între care o familie cu trei copii, unul de 2 ani, altul de 6 ani, altul de 8 ani. Încă de la vârsta de 13 ani, am stat mereu cu frică, pentru că le duceam hrană evreilor în munți. Le duceam eu, împreună cu un frate de-al meu, ca să nu bată la ochi... Nemții erau la noi în comună, împreună cu jandarmii unguri, dar ei nu umblau prin toate coclaurile după partizani, cum a făcut Securitatea mai târziu. Erau plini munții de partizani ruși, erau și dezertori români din armata maghiară... era și un cumnat al meu, fugit din armată. Ei bine, nemții și ungurii veneau acasă la noi, se întâlneau cu alții din alte părți ale Maramureșului, din Someș, și apoi plecau, fiecare la unitatea lui. Nu se împrăștiau prin păduri să-i caute pe dezertori. După 1947-1948 s-a schimbat situația. A venit Securitatea, care cred că a fost unică în felul ei. Au dat năvală toți securiștii la noi acasă. Eu tocmai venisem după mâncare, de la liceu, de la Dej. Era 11 mai...”

Fragmente din cartea „Să trăiască partizanii, până vin americanii!”

Un destin impresionant l-a avut și Ioana Vlad. Trimisă de securitate ca momeală pentru haiducul Gheorghe Pașca, Ioana i-a devenit soție și i-a născut doi copii în buncărul în care se ascundea.

Păunița Codrilor

Urmărit de securitate, vânat, amenințat cu moartea, Gheorghe Pașca a trăit în perioada de haiducie și o poveste de dragoste. Ioana Vlad, iscoada trimisă de Securitate pentru a-l captura, i-a devenit soție și mamă a doi copii. Primul, o fetiță, s-a născut chiar în ascunzătoarea fugarului.

În 1950, securitatea a obligat-o să meargă la fugarul Gheorghe Pașca, în pădure, să-i ducă alimente. În studiul lui Radu Hriniuc, Ioana Pașca povestește întâlnirea cu cel care avea să-i devină soț:

„Am venit acasă și n-am zis nimica. Am mâncat, am șezut un pic, am ieșit afară și m-am dus. Și bună dusă am fost trei ani de zile. Era iarnă. Mă gândeam ce să fac, unde să mă duc, n-am auzit numai câinii bătând. Cam la un kilometru de stat, m-am trezit singură. Am văzut o umbră coborând dealul: era Pașca. De spaimă, era să cad. Zice Te-o mânat după mine. Zic: nu. Pașca zice: Știu eu, da înapoi nu te mai duci, vii cu mine. Și m-am dus cu el, am stat trei ani de zile și am făcut doi copii”.

Viața în buncăr, deși plină de primejdii avea frumusețea ei. Vânător iscusit, Pașca vâna caprioare, aducea lapte și

brânză de la o stână. Aveau masă, pat, sobă. Ioana mărturisește că nu duceau lipsă de nimic. Numai că, înainte să i se nască al doilea copil, Pașca e descoperit, iar Ioana e capturată: „Gheorghe iese în fața buncărului și îl vede pe Ionu Hatcului (Nebunu) ascuns după un lemn. L-o prins pe Hatcu și o începu să-l bată strigând De ce nu mă lăsați în pace? Ce cauți aici târâtură? Ce vrei de la mine? L-a snopit pe Hatcu în bătaie și i-o dat drumul și o strigat după el ca nu care cumva să-l vândă, că-l împușcă. În noaptea aceea ne-am mutat în pădurea Bitigilor. După o săptămână, Gheorghe s-o întors la buncăr să vadă dacă a fost cineva pe acolo. Totul era așa cum am lăsat. Gheorghe s-a gândit că l-o înfricat pe Hatcu și n-a pârât la Securitate, dar s-a îngelat. Ne-am întors amândoi la buncăr și am mai stat o săptămână. Într-o dimineață îmi spune Gheorghe că o visat rău noaptea și crede că-s pă urmele lui Securității. A doua zi, în zori, auzim focuri de armă deasupra noastră. Eu am vrut să ies afară, da Pașca mi-o zis Nu mergi nicăieri, până trăiesc eu, eu mă duc! O ieșit și o aruncat o grenadă, ținând foc cu armata până la ora nouă. O venit în buncăr și o zis să mă duc cu el că o să încerce să mă scoată din încercuire. Eu n-am vrut, eram cu un copil mic în brațe și groasă în șase luni. I-am spus să scape dacă poate și

să se ducă, că eu mă predau. O ieșit din nou, o aruncat o grenadă și o reușit să iasă din încercuire, fugind pe vale, peste copaci. M-a strigat să vin după el, dar nu mai aveam ce face. Securitatea era lângă mine. M-am predat și au început să mă întrebe de unde aveam mâncare, cine ne aprovizionă, și eu n-am știut să-i spun, asta-i adevărul- Pașca nu mi-a vrut a spune, ca în caz că m-or prinde să nu mă chinuiască. Împreună cu securității erau doi oameni de la noi care probabil le-o fi arătat drumul. Toată armata câtă era acolo a rămas lângă buncăr, pe mine m-au trimis în sat cu doi securiști și doi sălișteni. Am coborât Ștefănița și pe Șetref și ne-am băgat într-o colibă că începuse ploaia. Pașca o venit după noi, încercând să mă salveze, dar din cauza ploii foarte dese m-o pierdut. O venit până aproape de sat, pe Văpățâna și s-o

uitat după noi să ne prindă din urmă. Noi am coborât pe Gruiu Buciumilor și ne-am oprit la un canton unde am dormit în noaptea aceea”.

Ulterior, Pașca continuă să-și întrețină familia, din pribegie. Deși era însărcinată în 6 luni, este trimisă după gratii. Al doilea copil se naște la infirmeria penitenciarului din Satu Mare, în 23 august 1953. După patru luni de detenție, și ea, și copilul se întorc acasă, speriați, terorizați și fără niciun punct de sprijin.

În iarna anului 1956, după 10 ani de pribegie, Pașca este din nou descoperit de Securitate, în urma trădării unui tânăr pe care îl luase sub aripa lui. Neputând scăpa, haiducul din Săliștea de Sus preferă moartea în locul îngenuncherii. Se sinucide, preferând să moară demn.

„Într-o dimineață îmi spune Gheorghe că o visat rău noaptea și crede că-s pă urmele lui Securității. A doua zi, în zori, auzim focuri de armă deasupra noastră. Eu am vrut să ies afară, da Pașca mi-o zis Nu mergi nicăieri, până trăiesc eu, eu mă duc! O ieșit și o aruncat o grenadă, ținând foc cu armata până la ora nouă. O venit în buncăr și o zis să mă duc cu el că o să încerce să mă scoată din încercuire. Eu n-am vrut, eram cu un copil mic în brațe și groasă în șase luni. I-am spus să scape dacă poate și să se ducă, că eu mă predau. O ieșit din nou, o aruncat o grenadă și o reușit să iasă din încercuire, fugind pe vale, peste copaci. M-a strigat să vin după el, dar nu mai aveam ce face. Securitatea era lângă mine”.

Ioana Raluca Voicu-Arnăuțoiu s-a născut în grotă de pe înălțimea Râpele cu Brazi, în care grupul condus de tatăl ei a stat ascuns timp de doi ani, până când Securitatea a reușit să-l captureze. În momentul capturării lui Toma Arnăuțoiu, Ioana Raluca împlinise 2 ani. A fost trimisă la orfelinat, apoi a fost înfiată. Până după 1989 nu știa cine au fost părinții ei biologici.

Grupul de rezistență din comuna Nucșoara, s-a format în primăvara anului 1949. Locotenentul Toma Arnăuțoiu, originar din Nucșoara, a fost contactat de colonelul Gheorghe Arsenescu, cu care a discutat de mai multe ori despre posibilitatea organizării unui astfel de grup. În februarie 1949, col. Arsenescu, alertat de arestarea unor membri ai grupului de la Dragoslavele, inițiat de el în 1948, pleacă în grabă împreună cu Toma Arnăuțoiu la Nucșoara. Li se vor alătura învățătorul Ion (Iancu) Arnăuțoiu, Petre Arnăuțoiu, respectiv tatăl și frațele lui Toma, învățătorul Alexandru

Moldoveanu, preotul Ion Dragoi și fiul acestuia, studentul Cornel Dragoi s.a.; împreună participă, în casele lui Petre Arnăuțoiu și Gheorghe Rizea, soțul Elizabetei Rizea, la primele întâlniri cu cei care vor face parte din grup sau îl vor sprijini cu alimente, îmbrăcăminte, arme și muniție.

În grup erau și patru femei. Ulterior, pentru a se feri mai bine de securitate, grupul s-a scindat: o parte au plecat cu Arsenescu, alții cu Arnăuțoiu. În noiembrie 1949, col. Arsenescu s-a desprins de grup și va sta ascuns până în anul 1960, când va fi arestat și condamnat la moarte. Urmărit timp de

nouă ani, grupul din ce în ce mai restrâns rămas sub comanda lui Toma Arnăuțoiu, se va confrunța direct cu trupele de securitate, o parte dintre membrii săi fiind arestați sau uciși. Din grup, au supraviețuit ascunzându-se într-o grotă aflată pe înălțimea Râpele cu Brazi, lângă satul Poenarei, Toma Arnăuțoiu, fratele sau Petre Arnăuțoiu, Maria Plop și Constantin Jubleanu, precum și copilul lui Toma Arnăuțoiu și al Mariei Plop.

La 20 mai 1958, frații Arnăuțoiu au coborât la casa lui Grigore Poenăreanu pentru a lua câteva lucruri de care aveau nevoie. Securitatea a pus la cale un plan bine stabilit. Somați să se predea, Maria

Toma Arnăuțoiu

Petre Arnăuțoiu

Maria Plop

Fetița născută în grotă

Plop a coborât pe o scară de frânghie cu copilul în brațe, iar Constantin Jubleanu a tras asupra trupelor de securitate și a fost ucis în schimbul de focuri. Arestații au fost duși la sediul Securității din Pitești și anchetați timp de un an.

Tribunalul Militar al Regiunii a-II-a i-a condamnat la moarte pe frații Arnăuțoiu, dar și pe alți 14 oameni care i-au ajutat timp de nouă ani cât au fost urmăriți.

Marea Adunare Națională a respins cererile de comutare a pedepsei capitale formulate de condamnați, cei 16 fiind executați la Jilava în noaptea de 18 spre 19 iulie 1959.

Fetița lui Maria Plop și a lui Toma Arnăuțoiu a ajuns la orfelinat. Abia după Revoluție a aflat că părinții ei au fost uciși de securitate.

Maria Plop și fiica ei

Fotografie din 1925 a familiei Arnăuțoiu: Laurenția și Ion Arnăuțoiu alături de copiii lor - Ion (stânga), Elena (dreapta), Toma (în centru) și Anton.

„Eu am avut întotdeauna putere. Trebuie să ai curaj, trebuie să spui nu. Degeaba te lași doborât de greutate. Și la tribunal, când m-o întrebat ce am de spus la ultimul cuvânt, le-am răspuns: „N-am nimic. Dacă l-ați omorât pe bărbat-meu puteți să mă condamnați și pe mine la moarte.” N-am cerut milă. Și în anchetă am luat mult asupra mea ca să-l ușurez pe bărbat-meu... Nu știam că o murit”.

Interviu realizat de Octavian Coman - Revista Memoria

Lucretia Jurj a fost printre puținele femei ce au luat parte activ la mișcarea de rezistență din munți, timp de patru ani. A petrecut perioada dintre 1950 și 1954 luptând alături de cei din grupul Șușman din Răchițele împotriva instaurării regimului comunist în România. După lungii ani de hăituială din partea autorităților este arestată. În ambuscada de dinaintea capturării, soțul ei, Mihai Jurj, este grav rănit. Nu-l va mai revedea niciodată. Urmează periplul prin închisorile Jilava, Mislea, Miercurea-Ciuc, Cluj și Văcărești, în 1964 fiind eliberată, bolnavă de tuberculoză.

Trăiește cu efervescență clipele Revoluției și prin mărturiile depuse joacă un

rol fundamental în reconstituirea firului existenței grupului Șușman.

„Ne-am făcut adăposturi și în pământ, ”catacombe”, așa le spuneam. Săpam în pământ o groapă adâncă de vreun metru și ceva, cât să poți sta în genunchi. Am băgat frunze acolo și, pe deasupra, puse lemne groase și pământ. Dar o făceam în așa loc, unde nu putea să intre omul acolo, că era pe huiet și mai plantam și noi mărăcini și crengi. Am făcut o ușiță din crengi de brad și, dacă auzeam pe cineva, intram acolo și lăsam ușița și gata! Și dormeam câteodată aici.”

Interviu realizat de Octavian Coman - Revista Memoria

Partizana din munți

Teodor Șușman

Casă construită în munte de grupul lui Leon Șușman

GRUPUL ȘUȘMAN

„În tot acest timp, frații Șușman au fost sprijiniți și de pădurarul Jurj Mihai, din Ponor. Leon Șușman îi cunoștea pe Jurj și pe Gheorghe a Petrii încă din anii 1941-1944.

Familia Jurj era însă în legătură cu membrii unui alt grup de rezistență, condus de familia Șușman din Răchițele. Într-o declarație din închisoare, din 1958, Jurj Lucretia, care intrase în grupul Teodor Șușman, arăta cum s-au petrecut lucrurile. Întrucât ei aveau legătură cu cealaltă familie Șușman, le era frică să nu vină și aceștia, fiecare crezând că celălalt grup era în legătură cu

Securitatea, și să se întâmple vreo nenorocire.

Situația a rezolvat-o Lucretia, cu înțelepciunea pe care această minunată nevastă tânără o avea. Ea a declarat la închisoarea Gherla: „eu și soțul meu nu eram încă fugari, el era pădurar la punctul Runcu, ce aparținea de Răchițele. Soțul mi-a spus că el are legătură cu Șușman Leon și Gheorghe, care se aflau în pădure și pe care-i ajuta și care ar fi voit să se adăpostească la noi. Eu am mers și le-am dus lapte și pâine și o scrisoare de la soțul meu, care le scria să nu mai vină pe acolo, că el nu poate ține legătura cu ei.

Grupul Șușman din Apuseni la reconstituirea din cadrul anchetei

Nu le-am spus din ce cauză, până nu vorbeam cu cei din grupul Șușman din Răchițele”.

Din volumul „Brazilii se frâng, dar nu se îndoiesc”

Începutul amarului

Mărioara Cenușă este una dintre primele eroine ale rezistenței anticomuniste. Ea a plătit cu prea mulți ani de închisoare faptul că și-a urmat soțul cu un devotament desprins parcă din literatura romantică.

seama să nu chici pe mâna unui prost. Dacă există Cele Lumi și acolo voi plânge după tine. Dară dacă soarta mi-a hărăzit să mor nevinovat, apoi trebuie să mor. Mi-a fost tare dragă viața și credeam că nu voi muri niciodată.

Dar acum mi-a sosit ceasul: de pe fiecare minută aștept cu sânge rece gloanțele. Așa îmi vor dușmanii mie: să-mi vadă casa pustie și nevasta în văduvie, să trăiască în sărăcie.» Mă cuprinde, mă pupă din toată

Mărioara și Constantin Cenușă

O ÎNCERCARE DE TĂMĂDUIRE A DURERILOR LUI CONSTANTIN CENUȘĂ

„amarnic și mă roagă să-l ajut să vie până acasă. «Bine că mi-o ajutat bunul D-zău să mor dar pe pământul meu și nu mi-au rămas oasele pe pământ străin, ca la alții. Mie, dragă scumpă mămică, te rog caută-mi vreo 4 oameni, să mă ajute să ajung acasă.» Mă duc, caut 4 oameni. Cu mare greu l-au adus până acasă. Se așează în pat și mă roagă tare frumos să îl ajut la durerile lui. «Dar cu ce să te ajut, că farmaciile sunt toate evacuate.» Dar în casă e plin de oameni; zice și unu și altul că-i tare bun de leac, mai ales la oase rupte, piele de câine. Aveam un câine tare frumos,

mare cât un vițel. Îl taie cumnatul meu, îl jupoaie. Vine omul care știa leacul și pune și carnea toată într-un cazan mare la fiert. Când a fiert bine, a întins pielea de câine și au presărat-o cu carnea fiartă și l-au învelit tot. După 3 ceasuri, îmi spune că nu poate suporta, că așa de tare trage. Mă duc la omul care știa leacul, îl chem să vină. Vine și îmi spune că trebuie să stea numaidecât 3 zile nemișcat. Cu mare greu a stat. După 3 zile, îi fac o baie caldă și spune că se simte mai bine puțin. Mă duc la sora mea, îi fur un câine, îl aduc acasă, îl tai și repet leacul” - Începutu` amarului.

inima și zice: «Draga mea soție, te rog din suflet să-mi dai iertare. Poate ți-am greșit vreodată, dar nu din voia mea. M-am potrivit la dușmanii cărora le părea rău că trăiam prea bine.» Dar eu plâng în hohote. “

„Dacă soarta mi-a hărăzit să mor nevinovat, apoi trebuie să mor. Mi-a fost tare dragă viața și credeam că nu voi muri niciodată. Dar acum mi-a sosit ceasul: de pe fiecare minută aștept cu sânge rece gloanțele. Așa îmi vor dușmanii mie: să-mi vadă casa pustie și nevasta în văduvie, să trăiască în sărăcie”.

Cântec de leagăn

de Radu Gyr

*Dormi copilul mamei, nani, nani,
a plecat și ultimul lăstun.
Ruginiră plopilor și tufanii
și din temnița ce-i surpă anii,
nu s'a mai întors tăticul bun.
Dormi copilul mamei, toamna
plânge
dezglindindu-și umărul rănit.
Cade frunza, cade și se frânge,
orice frunză-i lacrimă de sânge
și tăticul nu a mai venit.
Nani, nani, mâini de crin plâpânde,
la fereastră păsări plâng și ploi.
Lupii beznelor rânjesc la pânze,
Țara-i toată temnițe flămânde
și tăticu-i dus de lângă noi.
Nani, nani, tata nu mai vine,
maica stă cu sufletul răpus.
Cine să-ți mai spuie basmul, cine
să-ți sârute pleoapele senine?
Maica plânge și tăticu-i dus.
L-au svârlit în temniță dușmanii
pentru sfânta-i lege din străbuni.
Or să-i ningă peste tâmple anii,
să crești mare, puiul mamei, nani,
Neamul și părinții să-ți răzbuni.*

(Închisoarea Aiud)

Ofranda

de Radu Gyr

*Din rânile și'nfrângerile noastre
întindem punte noilor destine
o punte de mârgean peste
dezastre,
s'o urce pașii lumii care vine.
Cu orișicare rană care doare,
din orice răzvrătire mai adâncă,
am pus o za pe piepturi viitoare
și-o spadă grea în mâini ce nu
sunt încă.
Iar dacă-am plâns, din lacrima
măiastră
va crește-o mângâiere de mătase
pe care mâine unii au s'o lase
la alte frunți ce cresc din fruntea
noastră.
Iar dacă'n noaptea smârcului și-a
roatei
închidem lanțuri, inimă și rană,
din dăruirea noastră subterană
vom crește pâine pentru foamea
gloatei.*

(Închisoarea Aiud)

Înțeleptul

de Radu Gyr

*Nu scuipe pe'nfrângerile mele!
Ce-am adorat nu știu să ard
și nu ridic în vânt obiele
în locul ruptului stindard.
De funia spânzurătorii
dezastrele nu mi le-agăț
și nici mândria din victorii
n'o pun sperietoare'n băț.
Cu-aceleași zâmbete'nțelepte
îmi port și lanțuri și cununi
urcând spre soare clare trepte
sau coborând printre furtuni.
Și merg pe-acelaș țârm ce suie,
la braț cu prieteni sau vrăjmași,
de-o fi să-mi bată trupu'n cuie
sau să-mi presare crini sub pași.*

(Închisoarea Aiud)

Acest material este publicat în cadrul proiectului "Eroii rezistenței anticomuniste" derulat de către AFDPR Baia Mare cu sprijinul financiar al municipiului Baia Mare, prin programul de finanțare nerambursabilă în anul 2013".

Conținutul acestui material nu reprezintă în mod necesar poziția oficială a finanțatorului."

Acest material se distribuie GRATUIT

Municipiul
Baia Mare